

P.J. van Koppen (2002d, 15 januari) Straffen moet wel consequent gebeuren. *Algemeen Dagblad*, pp. 7.

January 15, 2002

SECTION: Trefpunt; Pg. 9

LENGTH: 1001 words

HEADLINE: Straffen moet wel consequent gebeuren

BYLINE: DOOR PETER VAN KOPPEN

BODY:

Sommige boeven en boefjes ziet de politie nooit meer terug als ze een keer zijn aangehouden; andere boeven zijn vaste klanten. Welk beleid moet hiervoor worden ontwikkeld?

De Amsterdamse hoofdcommissaris Jelle Kuiper memoreerde in zijn nieuwjaarstoespraak zijn beste klant vorig jaar: die werd in een jaar 44 keer aangehouden. Kuiper vindt die vaste klanten - recidivisten heet dat in jargon - zeer irritant worden en stelt voor speciaal beleid voor deze draaideurcriminelen te ontwikkelen. Ik vrees dat zijn beleid weinig zin zal hebben.

Er zijn eigenlijk vele soorten criminelen die allemaal hun eigen aanpak vergen, maar zij kunnen in drie hoofdcategorieën worden ingedeeld. De eerste categorie bestaat uit de persistente criminelen voor wie criminaliteit een levensstijl is. Langdurig crimineel gedrag kan, zo laat recent onderzoek zien, worden teruggevoerd op relatief kleine neurologische problemen die al in de vroege jeugd kenbaar zijn. Het gaat daarbij om een categorie mensen die weinig gevoelig is voor prikkels. Daardoor zijn zij ook minder gevoelig voor straf en leren zij ongewenst gedrag niet snel af. Bovendien hebben zij ook heftiger prikkels nodig om zich senang te voelen. Zij ontwikkelen een levensstijl die gericht is op het zoeken van sensatie en wel op korte termijn. Voor veel criminelen, ook voor vermogensdelinquenten, vormt de kick een integraal onderdeel van het leven. Dit zijn de criminelen die vroeg in het leven beginnen, veel misdrijven plegen en ook lang zullen doorgaan.

Voor de vaders die hun 15-jarige zoon niet in de hand hebben en hiervan schrikken, heb ik ook een tweede geruststellender categorie met een veel bescheidener criminele levenswandel. Dat zijn degenen die hun criminele carrière beperken tot hun puberteit en adolescentie. Bij hen komt het criminele gedrag niet voort uit neurologisch afwijkingen, maar vormt onderdeel van het ontdekken van de wereld en van het ontdekken van de eigen grenzen. Zij proberen met afwijkend gedrag te leren hoe ver zij kunnen gaan. Bij dat ontdekken van de wereld kiezen zij, wat ongelukkig, de stoere binken uit de klas (die tot de eerste persistente categorie behoren) als rolmodel. Dat ligt voor de hand: die durven alles, zijn al met meisjes naar bed geweest en lijken altijd over veel geld te beschikken. Deze adolescentiecriminelen nemen wel een excessief groot deel van de criminaliteit voor hun rekening omdat zij met zovelen zijn. Maar de meesten van hen houden er vrij snel weer mee op. Zij ontdekken spoedig dat een baan veel lucratiever is en een nacht bij je vriendin veel leuker dan een nacht op pad voor een inbraak. Voor deze groep is de criminaliteit niet een onderdeel van hun levensstijl, maar

alleen een middel om een nieuwe volwassen levensstijl te vinden.

De derde categorie zijn de junks. Dat is een categorie die door de overheid is gecreëerd door drugsgebruik strafbaar te stellen. Junkts plegen hun criminaliteit niet voor de kick en ook niet om volwassen te worden; zij begaan misdrijven eenvoudigweg om in hun drugsonderhoud te voorzien.

De draaideurcriminelen van Kuiper worden gevormd door de junks en de persistente criminelen. En dat zijn nu net de twee moeilijkste categorieën om aan te pakken. De adolescentiecriminelen zijn wat dat betreft veel eenvoudiger. Als wij hen eens goed laten schrikken, houden ze er al snel mee op, als zij dat al niet uit zichzelf hadden gedaan. Straffen heeft bij hen eigenlijk weinig nut. Dat geldt ook voor de junks. Welke straf je hun ook geeft, ze zullen zich toch van drugs moeten voorzien, dus uit stelen gaan. Het enige wat daarbij helpt is drugs legaliseren. Maar dat zit er politiek niet in.

Bij de persistente criminelen is het allemaal wat lastiger. Er is wel een manier om hen zinvol te straffen, maar daarmee had men vroeg in hun jeugd moeten beginnen. In mijn vak, de psychologie, is veel onderzoek gedaan naar de effectiviteit van straffen. Een belangrijk resultaat is dat straffen vooral consequent moet gebeuren. Psychologisch onderzoek laat zien dat gefixeerde straffen, dat wil zeggen straffen die vooraf voor elk misdrijf zijn vastgesteld en consequent worden toegepast, effectief zijn.

Goed straffen houdt dan in dat ook de first offender direct de eerste keer wordt gestraft en dat bij elke herhaling van hetzelfde misdrijf steeds dezelfde straf wordt opgelegd. In de rechtspraak wordt precies het verkeerde gedaan. Wij beginnen bij de kleine boefjes met waarschuwingen en de eerste keren als zij echt voor de rechter moeten verschijnen, krijgen zij slechts een voorwaardelijke straf. Uit psychologisch onderzoek weten wij dat dit ongeveer de beste manier is om criminelen te leren dat misdaad loont: het verkregen voordeel uit het misdrijf - financieel of emotioneel - wordt aanvankelijk niet gecompenseerd door straf; later wordt de langzame toename in strafintensiteit gecompenseerd door gewenning van de gestrafte aan de straf. Weinig effectief dus.

Wil straffen enigszins effectief zijn, dan moet de straf dus van het misdrijf afhangen en niet worden aangepast aan de dader. Dat heet tariefrechtspraak en zal op de lange duur tot vermindering van het aantal persistente criminelen kunnen leiden.

Maar daar heeft commissaris Kuiper nu niets aan. Bij de inmiddels notoire criminelen heeft dat allemaal geen zin meer. Men had vroeg in hun jeugd moeten beginnen met straffen en het is allang te laat als zij bij de politie vaste klant zijn geworden. En dus zit er voor commissaris Kuiper niets anders op dan zijn draaideurcriminelen als een gegeven te accepteren. Of wil hij tegen de het drugsbeleid van het rijk en de natuur van de persistente crimineel vechten?

Prof.dr. P.J. van Koppen is verbonden aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving in Leiden en hoogleraar Rechtspsychologie aan de Universiteit Antwerpen.

Wie wordt gearresteerd zou er zeker van moeten zijn dat hem een straf wacht.

FOTO HOLLANDSE HOOGTE

Criminaliteit ; Straffen ; Recht ; Justitie

LANGUAGE: DUTCH

LOAD-DATE: May 12, 2003